

© The Economist

Un incendi rere un altre cremen Indonèsia

Teguh, cap del poblat de Henda, a la zona indonèsia de Borneo, entra al seu despatx disculpant-se perquè arriba tard. La seva roba desprèn una forta olor de fum. Explica que estava guiant la policia i els bombers just a fora de la ciutat. Un agricultor havia decidit estassar els seus terrenys calant-hi foc. Henda està situada al mig de les extenses torberes de Borneo; el foc havia estat cremant sòl fèrtil durant gairebé 24 hores. Ha sigut un foc petit, diu Teguh –potser un parell d'hectàrees–, però s'esforça per contenir l'exasperació, atesa la destrucció causada per les cremes destinades a desforestar terrenys de fa un any.

L'any passat, principalment a la tardor, van cremar-se pel cap baix 2,6 milions d'hectàrees dels boscos d'Indonèsia, l'equivalent a la superfície de Sicília. Els focs van cobrir gran part del sud-est asiàtic amb una boirina nociva i van formar una enorme cortina de gasos d'efecte hivernacle. Bona part de l'interior de l'illa va quedar reduïda a uns petits arbustos; al llarg de les carreteres hi restaven uns arbres esquelètics, testimonis recriminatoris de la devastació que havien suportat. L'any passat els incendis forestals d'Indonèsia van emetre més gasos d'efecte hivernacle en només tres setmanes que Alemanya en tot l'any passat. El Banc Mundial calcula que van costar a Indonèsia 16.000 milions de dòlars en pèrdues en la indústria forestal, l'agricultura, el turisme i altres sectors. El fum va causar afeccions a centenars de milers de persones a tota la regió i, segons un estudi, va provocar més de 100.000 morts.

Afortunadament, aquest any no s'han repetit els incendis de l'any passat. El Govern d'Indonèsia diria que és perquè van emprendre accions amb determinació. Després d'uns inicis al càrrec en què semblava indiferent a la conservació, Joko Widodo, el president del país, conegut universalment com Jokowi, va cre-

Malgrat la determinació del Govern per aturar els focs, en un any ha cremat una superfície equivalent a Sicília.

ar una agència encarregada de recuperar les torberes, indrets on s'havia produït prop de la meitat de la devastació. Va emetre una moratòria presidencial sobre les noves plantacions d'oli de palma i va ratificar els acords de París sobre el canvi climàtic; així es comprometia a reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle un 29% abans del 2030.

Ruixats o directives?

Però molts ecologistes atribueixen la reducció de les cremes d'aquest any a les pluges constants de la tardor i no pas a l'acció oficial. Al capdavant, Susilo Bambang Yudhoyono, predecessor de Jokowi, també va prometre aturar la desforestació, i no va servir de gaire. Va emprendre unes mesures aparatoses sobre l'explotació forestal il·legal quan va entrar al càrrec el 2004. El 2009 va prometre reduir les emissions d'efecte hivernacle d'Indonèsia un 26% per sota del nivell on eren aleshores abans del 2020. Un any més tard, Noruega va prometre a Indonèsia 1.000 milions de dòlars si aconseguia aturar la desforestació dels boscos; Yudhoyono va declarar una moratòria de dos anys en les concessions de desforestació i la va renovar el 2013. Però pel març d'aquest any Noruega havia entregat només 60 milions dels 1.000 promesos. "No hem vist progressos reals en la reducció de la desforestació" a Indonèsia, admetia el ministre de Medi Ambient de Noruega.

Els darrers anys cap país ha perdut boscos a un ritme més ràpid que Indonèsia (vegeu el gràfic). Entre el 2000 i el 2010 van desaparèixer prop de 6 milions d'hectàrees de boscos primaris (és a dir, verges), sobretot a les illes de Borneo (Kalimantan per als indonesis) i Sumatra. Aproximadament un 40% de la desforestació va tenir lloc en àrees nominalment protegides. Primer arriben els llenyataires; després s'estassa i es crema el terreny per donar pas a plantacions d'oli de palma o d'arbres per a fusta. Els boscos de terres baixes de Kalimantan pràcticament han desaparegut i, ara que unes millors carreteres fan que les terres altes de l'interior siguin més accessibles, també estan desapareixent els boscos en aquella zona. Pràcticament tot el fum de l'any passat va venir de focs d'aquestes dues illes.

Indonèsia té uns 14,9 milions d'hectàrees de torberes, la major part dels boscos de torba tropicals. En aquests indrets els focs són especialment perjudicials per diverses raons. La torba és pastosa i àcida, cosa que impedeix que la matèria orgànica es podreixi del tot. Això fa possible que hi hagi un meravellós dipòsit de carboni, fins que s'asseca, moment en què es torna inflamable. Els boscos de torba d'Indonèsia van ser més vulnerables que mai l'any passat, a causa tant dels esforços per drenar les torberes i cultivar-hi productes (en el seu estat natural contenen massa aigua per a →

→ l'agricultura) com per la sequera. El fum provenia no tan sols de la crema d'arbres sinó també de la lenta combustió del sòl.

Els boscos de torba poden ser 200 vegades més perjudicials per a l'atmosfera quan es cremen que altres tipus de vegetació, tant perquè acumulen més carboni com perquè se n'allibera més en forma de metà, un gas d'efecte hivernacle especialment perjudicial. Una hectàrea incinerada de mitjana emet l'equivalent de 55 tones de carboni. Els boscos de torba també triguen més a regenerar-se que els boscos de sòl mineral. Els canals que ara envolten els boscos de Kalimantan agafen aigua de les torberes, cosa que n'impedeix la recuperació i els fa més propensos als incendis. Entre el 2000 i el 2010, les torberes van reduir-se un 41% a Sumatra, un 25% a Borneo i un 9% a Papua Occidental.

L'analista geospacial Sinan Abood, del Servei Forestal dels Estats Units, calcula que més d'una quarta part de les concessions per extreure fusta per a pasta de paper i més d'una cinquena part de les concessions per a oli de palma estan situades en zones de torberes. Les empreses arpleguen aquests terrenys no per la seva productivitat –el sòl mineral és molt millor per a l'agricultura– sinó perquè la gent de la zona té en propietat o treballa terres més productives. Subornar un funcionari i aconseguir accés immediat a milers d'hectàrees de terres nominalment protegides és més fàcil, més ràpid i més barat que negociar amb les comunitats.

Però als polítics indonesis amics de les grans companyies d'oli de palma i de pasta de paper els agrada fer veure que tenen en compte els interessos de les comunitats. Temen que les mesures de conservació perjudiquin els petits propietaris, agricultors individuals amb uns pocs milers de metres quadrats. Davant l'evidència de la desforestació il·legal, els polítics s'encongeixen d'espatlles: Indonèsia, diuen, és un país gran, i controlar tots els terrenys de dues hectàrees en 13.000 illes és impossible. De fet, un article publicat el 2013 afirmava que gairebé el 90% de la desforestació a Sumatra

entre el 2000 i el 2010 l'havien causat les grans empreses d'oli de palma. De la mateixa manera, la major part de la desforestació de Kalimantan deriva de la conversió a gran escala a l'agricultura i a plantacions d'arbres per a fusta.

Humala Pontas, encarregat de la rehabilitació mediambiental del govern provincial de Kalimantan Central, treballa al departament que revisa les sol·licituds per a les concessions forestals. S'aproven gairebé totes. Però és gairebé impossible saber, diu, si les empreses compleixen els termes de les concessions. Kalimantan Central és immens, i el seu govern provincial és petit i pobre. “No tenim cap sistema de monitorització”, diu Humala. “L'any passat vam autoritzar la tala de 40.000 hectàrees, però no tenim manera de saber si en van ser 40.000 o 400.000”.

Aquesta és una història habitual a tot Indonèsia, on la descentralització ha endossat als governs locals més responsa-

bilitat de la que poden gestionar. La majoria són simplement incapaços d'aturar els poderosos interessos que intervenen en la desforestació. Molts no volen: els beneficis financers i polítics de permetre que les empreses procedeixin com és habitual superen els de seguir la política nacional decidida a milers de quilòmetres, a Jakarta. A vegades els incendis són espantosament contundents: activistes expliquen que algun cop que s'ha intentat fer complir les lleis forestals hom ha topat amb homes armats.

A més de la manca de capacitat, cal afegir-hi una estructura governamental vaga que fa difícil saber de qui és exactament la culpa, i això facilita que els funcionaris se'n rentin les mans. WALHI, un grup de pressió mediambiental, ha presentat una querrela per desforestació a Kalimantan Central. Entre els acusats hi ha el governador i el parlament provincials, com també Jokowi i els ministres nacionals de Sanitat, Medi Ambi-

centment; la majoria no sabia dir quina quantitat del seu oli provenia de proveïdors que compleixen els estàndards i quina quantitat procedia d'altres que no els compleixen.

Això no és causat només per la manca o la negligència. Si bé ara els satèl·lits permeten controlar en temps real els boscos indonesis, els solapaments de terres fan impossible utilitzar aquestes dades per determinar la responsabilitat de la desforestació, segons un article recent de David Gaveau, un especialista en detecció remota del Centre per a la Recerca Forestal Internacional, amb seu a Jakarta. Els agricultors sovint planten a les concessions d'empreses, i les empreses sovint desforesten terrenys fora de les seves àrees. Els satèl·lits poden detectar boscos incendiats, però només analistes sobre el terreny poden determinar qui hi ha calat foc.

Hi ha uns quants motius per tenir una certa esperança. La burocràcia està demostrant, marginalment, més determinació: es duen a terme detencions per haver iniciat focs, i diverses companyies han estat multades o sancionades per la seva responsabilitat en els incendis de l'any passat. Jokowi ha continuat impulsant la iniciativa OneMap d'Indonèsia, que agruparia totes les dades d'usos del sòl en un sol lloc. Nazir Foad, cap de la nova Agència per al Restabliment de les Torberes d'Indonèsia, té experiència en conservació més que no pas en la indústria, com sembla que també és el cas del president. La màxima autoritat musulmana d'Indonèsia ha emès una fàtua condemnant la crema de boscos intencionada.

Els indonesis individualment també estan fent la part que els toca. En un cementiri a prop de Henda, Teguh aparta unes làmines de plàstic que hi ha al damunt d'un hivernacle de bambú i ens ensenya orgullós brots nadius d'arbres de fusta dura. Teguh en cultiva centenars de milers cada any per ajudar a reforestar les torberes de Kalimantan i Sumatra. Arrenca un brot embolicat, prim com un branquilló però coronat amb uns quantes fulles sanes i punxegudes. "Això és el millor que podem fer per ajudar Déu", diu. Caldrà, però, fer molt més que això perquè els boscos indonesis recuperin la salut. •

Traducció d'Arnau Figueres

ent i Agricultura, ja que tots tenen alguna responsabilitat en la política forestal. La moratòria de Yudhoyono provenia del Ministeri d'Afers Forestals (ara fusionat amb el de Medi Ambient), però el Ministeri d'Agricultura és el que gestiona les llicències de les concessions d'oli de palma. Aquestes divisions es repeteixen a escala local, i les diverses institucions rarament es coordinen les unes amb les altres.

Aquesta manca d'aplicació de la llei fa difícil a les empreses multinacionals que compren paper i oli de palma indonesis seguir les seves pròpies polítiques contra la desforestació. Un estudi publicat aquest any per Greenpeace, un altre grup de pressió mediambiental, va revelar que només una de cada 14 multinacionals enquestades traçava l'origen del seu oli de palma fins a la planta on s'havia cultivat. Cap no podia dir amb seguretat que no havia fet servir oli de palma d'unes terres desforestades re-

El Temps

Nova maqueta

Nous opinants

Nou format

Nou Temps

Ja al teu quiosc

Per fer-te
subscriber entra a
www.eltemps.cat
escriu-nos a
[subscripcions@
eltemps.cat](mailto:subscripcions@eltemps.cat)
o telefona al
902131025.

Us atendrem de
9.00 a 14.00 hores